

Igår fältbiolog, idag skogschef

Många som var fältbiologer på 1970-talet arbetar i dag på ledande befattningar i skogssektorn. Har naturvårdarna förlorat sina gamla ideal? Eller har de tvärt om fört in dem i dagens skogsbruk?

AV MATS HANNERZ

FÄLTBIOLOGERNA VAR EN stor ungdomsrörelse i slutet av 1970- och början av 1980-talet, men har därefter krympt i takt med att ungdomen fått nya ideal. De som var aktiva fältbiologer under storhetstiden är nu i 50-årsåldern. Som unga försökte de påverka samhället med aktioner. Idag kan de påverka genom sin yrkesroll. Och de är många – som mest hade föreningen 13 000 medlemmar – som nu finns i beslutande ställning hos myndigheter, på företag och inom forskningen.

En del pratar om att det är "fältbiologgenerationen" som är förklaringen till att naturvården har fått den tyngd den har idag. Det är förmodligen en övervärdering av rörelsens betydelse, men naturvården har definitivt flyttat fram sina positioner. Statsbudgetens post för allmän miljö- och naturvård ökade från 1,5 miljarder 1999 till 5,3 miljarder tio år senare. Ett exempel på en post i sann "fältbiologanda" är svenska artprojektet, som ska pågå i 20 år med en budget på idag 45 miljoner om året.

Jag fick anledning att fundera över fältbiologernas roll när jag träffade ett drygt 50-tal av mina tidigare föreningskamrater på ett "retroläger" i Östergötland. De var alla aktiva under fältbiologernas "glansår" på 1970- och i början av 1980-talet. Vart hade de tagit vägen? Fanns engagemanget kvar?

FÄLTBIOLOGERNA FÖDDES 1947 och var i början lierad med Svenska Naturskyddsföreningen. Efterhand blev rörelsen fristående, men har alltid varit styrd av ungdomarna själva. Vid fyllda 25 åker man automatiskt ur föreningen!

I begynnelsen var fältbiologin kärnan i verksamheten. En fältbiolog skådade fågel, le-tade småkryp och fångade sorkar. Den kärnan har alltid funnits kvar, men efterhand kröp aktioner och miljöengagemang på allt mer. På 1960-talet fick föreningen ett massmedialt genombrott när skånska fältbiologer rensade stränderna från skräp under kampanjnamnet "Skåne blev renat!". På 1970-talet skickades

Mars 1976. Runt 150 fältbiologer protesterar utanför kommunalhuset i Sollentuna mot exploateringen av Järvafältet. Foto: Erich Sterling/Scanpix

engångsskräp i stora säckar till Naturvårdsverket och företaget PLM. Samma årionde var skogen i hetluften, med protester mot hygesplöjning och hormoslyrbesprutning.

I en historisk krönika i tidningen Fältbiologen kan jag läsa att miljökampanjerna blev allt mer framträdande under 1980- och 90-talen, långt efter min aktiva tid. Då kramades

trädd, kapades flygplan och sittstreckades det framför motorvägsbyggen. Den renodlade fältbiologin kom tydligt lite i skymundan. Under samma tid minskade också antalet medlemmar dramatiskt, från sina 13 000 medlemmar under toppåren till dagens knappt 3000.

En snabb genombläddring av några färska nummer av tidningen visar dock att naturen fortfarande står i centrum, med reportage från fågelstationer och grodspaning, men också med instruktioner hur man tillverkar och transporterar en banderoll så att den kan smugglas in och snabbt vecklas ut i maktens korridorer.

HUR VAR DET DÅ MED entusiasmen hos de gamla fältbiologerna som möttes i Östergötland? Jo, den var på topp. Träffen var arrangerad som ett regelrätt läger för fältbiologer som det såg ut på 1970-talet, med fjärilsfångst, inventering av småkryp i vatten, föredrag om trollsländor och gitarrspel i sommarnatt vid sjö. Det är aktiviteter som ger tid för utbyte av tankar och minnen. Jag fastnade för några reflektioner:

•”En gång fältbiolog, alltid fältbiolog”: Det visade sig att de flesta av oss hade löpt vidare på den fältbiologiska banan i våra yrkesval, åtminstone i någon form. Forskare, naturvårdstjänstemän, agronomer, jägmästare och miljökonsulter fanns i flertal. En och annan hade gått den mer konstnärliga banan, några hade satsat på lärar- och journalistkarriärer. Gemensamt för oss alla var dock ett fortsatt brinnande intresse för naturstudier.

•”Fältbiologerna var en skola för vuxenlivet”: Fältbiologerna är en ”föräldrafri” organisation, och ungdomarna fick tidigt ta ansvar, planera och organisera själva. Något som många menade hade skapat en förenings- och debattvana som har underlättat i vuxenlivet. Kanske skapade det ett självförtroende – många av de gamla fältbiologerna hade lyckats bra i yrkeslivet.

•”Fältbiologerna är ett nätverk”: På länsstyrelser, naturvårdsverk, universitet, företag och artdatabanken finns överallt gamla fältbiologer, med gemensamma minnen och kontakter. Det finns till och med en kontaktgrupp på Facebook för ”Fältbiologer emeritus” med över hundra medlemmar.

•”Artkunskap var viktigt”: Hur dagens fältbiologer tänker vet jag inte, men på 1970-talet var artkunskap och naturstudier prioritet ett, med aktioner och miljökamp som nummer två. Förr var föreningens paroll

”Håll stövlarna leriga”, idag säger man ”Ute i naturen, inne i miljödebatten”.

•”De gamla idealen lever kvar”: Ibland får de gamla fältbiologerna försvara yrkesmässiga beslut som de förmodligen hade protesterat mot 30 år tidigare, och som dagens unga aktivister förmodligen inte ställer upp på. Det är verkligheten som har trängt på och tvingat fram kompromisser, men i boten finns de gamla värderingarna kvar.

•”Det var bättre förr”: Vad annars kan man komma fram till på ett retroläger? Men det skulle vara intressant att höra vad en ung fältbiolog idag säger, det fick vi inget svar på.

Mats Hannerz var själv aktiv i Fältbiologerna i Oxelösund under andra halvan av 1970-talet.

VI VAR OCKSÅ MED

SKOGEN ringde upp några gamla fältbiologer som är verksamma i skogsbruket idag och frågade om vad fältbiologtiden betytt för dem.

Genetikprofessorn tar debatten

Stefan Jansson är idag professor vid Umeå Plant Science Center, där han bland annat arbetar med genmodifierade växter och att kartlägga trädens gener.

Han startade sin fältbiologbana 1975, när han började gymnasiet i Härnösand. Han tillhör de mest engagerade fältbiologerna som gick vidare till arbete på distriktsnivå, där han var ordförande i Mittsvenska distriktet en period. För Stefans del var det en viktig tid.

– Säkert påverkade det mitt yrkesval. På den tiden var vi oerhört aktiva med naturstudier, ambitiösa exkursioner, arrangerade föredrag och inventeringar av våra egna undersökningsområden, säger han. Det var mindre av aktioner och miljökamp, även om vi var engagerade under kärnkraftsdebatten.

Forskningen som bedrivs vid Umeå Plant Science Center är bitvis kontroversiell och har kritiserats från naturvårdshåll.

– Jag ser inga motsättningar mellan vår forskning och mitt gamla engagemang i fältbiologerna. Det är snarare tvärtom, jag får fortsätta jobba med att förstå hur naturen fungerar och hur allt hänger ihop, även om jag nu gör det på gennivå.

Han deltar gärna i debatten om genteknik, och tycker att många av argumenten i debatten är korkade. När han möter naturvården tror han att hans gamla fältbiologiska bakgrund kan ge honom ökad trovärdighet.

– Dessutom har jag ju 30 års erfarenhet som ekologisk hemmaodlare bakom mig.

Sveaskogs skogschef väntar på tofsmes i holken

Herman Sundqvist är skogschef för Sveaskog. Han var 13 år när han började i fältbiologernas klubb i Boden, och sedan fortsatte engagemanget tills han flyttade söderut för att börja läsa på jägmästarlinjen.

– Vi ägnade oss mest åt fåglar och fiske, säger han. Det var inte så mycket aktioner, vi hade snarare mer dialog med bland annat skogsbruket.

För Hermans del var det fågelintresset som dominerade. I Boden fanns några aktiva förebilder, Waldemar Berggren och Ove Stefansson, som var tidigt ute med att studera hur rovfåglar påverkades av skogsbruket.

– Man kan nog säga att fröet till faunavård i det svenska skogsbruket såddes i Boden, säger Herman. Det påverkade mig mycket.

Själv är han fortfarande aktiv fågelskådare – kikaren finns alltid med i bilen. Han sätter också upp holkar – det har blivit hundratals genom åren – och han har lyckats få de flesta norrbottniska fågelarter i holk.

– Men fortfarande väntar jag på den första häckande tofsmesen i mina egna holkar, säger han.

Som skogschef bär han det högsta ansvaret för hur Sveaskogs skogsbruk utformas. Fältbiologtiden har naturligtvis gett honom kunskaper som han har nytta av i den rollen, inte minst i utformningen av naturhänsyn.

– Jag kan försvara våra beslut, även om de ibland får kritik, säger han.

Tog med sig idéerna till Holmen

Erik Normark är skogsvårdschef på Holmen Skog. Liksom Stefan Jansson växte han upp i Härnösand där han gick med i fältbiologerna vid 14 års ålder.

– För min del var fältbiologerna en inkörsport till annat friluftsliv, även om jag också höll på med fågelskådning, sorkstudier och blommor, säger han. Jag var nog hyggligt bra på växter, men ingen duktig fågelskådare.

Med tiden blev det skogslivet i sig som tog över – att sova under bar himmel, paddla kajak och klättra i berg. Fotografering var, och är, också ett stort intresse.

Som skogsvårdschef på Holmen Skog får han utnyttja sitt brinnande naturvårdsintresse. Under Eriks tid har skogsbruket genomgått en snabb förändring.

– Min bakgrund, med hjärtat i naturvården, har varit till stor hjälp när jag har varit med och förändrat Holmens, och dåvarande Modos, skogsbruk, säger han.